

**PROGRAM ORIENTACJI ZAWODOWEJ
DLA KLAS IV–VI
SZKOŁY PODSTAWOWEJ NR 11
IM. F. CHOPINA
W JELENIEJ GÓRZE**

Wprowadzenie

Program orientacji zawodowej dla klas IV–VI szkoły podstawowej został opracowany w oparciu o obowiązujące akty prawne dotyczące doradztwa zawodowego dla dzieci i młodzieży oraz o przykładowe programy przygotowane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji. Programy te, poprzez systemowy dobór celów ogólnych i szczegółowych, zapewniają ciągłość koncepcji programowej na poszczególnych poziomach kształcenia. Niniejszy program stanowi element tego zestawu.

Program orientacji zawodowej dla klas IV–VI szkoły podstawowej zawiera:

- I. Podstawy prawne
- II. Założenia ogólne programu
- III. Cel ogólny orientacji zawodowej
- IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów
- V. Warunki i sposoby realizacji programu
- VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania
- VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu
- VIII. Ewaluacja programu

I. Podstawy prawne

Prowadzenie działań związanych z orientacją zawodową w klasach IV–VI szkoły podstawowej reguluje m.in. ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. **Prawo oświatowe**, w której zapisano, że system oświaty zapewnia przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia, a także wymieniając zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jako jedne z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły. Szczegółowe regulacje wprowadza rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach a przede wszystkim **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ** z dnia 20 lutego 2019 r. Poz. 1675 w sprawie doradztwa zawodowego

II. Założenia ogólne programu

Program stanowi realizację jednolitej, uwzględniającej etapy rozwojowe uczniów oraz specyfikę typu szkoły, systemowej koncepcji orientacji zawodowej, rozumianej, jako ogół działań o charakterze dydaktyczno-wychowawczym, ukierunkowanych na kształtowanie u uczniów klas I–VI szkoły podstawowej pozytywnej i proaktywnej postawy wobec pracy i edukacji poprzez poznawanie i rozwijanie własnych zasobów oraz nabywanie wiedzy na temat zawodów i rynku pracy.

Program orientacji zawodowej bazuje na kilku wybranych teoriach doradczych uwzględniających możliwości psychofizyczne uczniów na II etapie edukacyjnym. Głównym kryterium doboru koncepcji było uwzględnienie etapów rozwojowych dziecka w procesie przygotowywania go do planowania własnej kariery edukacyjno-zawodowej.

Za jedną z istotnych koncepcji przyjęto teorię rozwoju psychospołecznego człowieka E. Eriksona, ukazującą bieg życia człowieka jako sekwencję kolejnych konfliktów. Koncepcja ta stanowi ramę postrzegania „pracy” na różnych etapach życia człowieka.

Kolejne koncepcje: D. Super’a i E. Ginzberga opisują etapy rozwoju dziecka w zakresie uświadamiania sobie własnych zainteresowań/preferencji. Koncepcji inteligencji wielorakich H. Gardnera ma zwrócić uwagę na rolę rozpoznawania i rozwijania różnorodnych zasobów poznawczo-osobowościowych ucznia w procesie przygotowania do planowania kariery edukacyjno-zawodowej. Koncepcja A. Roe stanowi uzupełnienie powyższych teorii, a odniesienie do niej dotyczy przede

wszystkim kwestii powiązania zainteresowań i pasji dziecka z uwarunkowaniami rodzinnymi i kształtowaniem wzmacniających relacji dorosły – dziecko.

Powyższe koncepcje stanowią fundament teoretyczny bardzo przydatny w realizacji programu orientacji zawodowej dla tej grupy wiekowej. Taki dobór inspiracji teoretycznych do projektowania wsparcia w ramach orientacji zawodowej zapewnia podążanie za potrzebami rozwojowymi uczniów oraz uwrażliwia ich na dynamikę zmian we współczesnym świecie pracy.

Zgodnie z modułową strukturą programu w każdej klasie są realizowane cele ze wszystkich czterech wskazanych obszarów: **Poznawanie własnych zasobów; Świat zawodów i rynek pracy; Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie; Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych.** Treści są sukcesywnie pogłębiane/poszerzane w kolejnych latach kształcenia. Przewidziane w programie działania realizowane w ramach orientacji zawodowej powiązane są z treściami kształcenia ogólnego, co umożliwia uczniom dostrzeganie związków pomiędzy tym, czego się uczą, a swoją dalszą edukacją i przyszłą karierą zawodową. Ponadto w programie uwypuklono rolę kompetencji kluczowych przewidzianych do rozwijania w ramach podstawy programowej (tj. postawy: kreatywności, przedsiębiorczości, innowacyjności i współpracy zespołowej). Oznacza to, że nauczyciel realizujący program orientacji zawodowej, jednocześnie podejmuje działania mające na celu wspólne (tj. angażujące rodziców, innych nauczycieli i pracowników szkoły, a także przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego szkoły) wypracowanie efektów kształcenia zapisanych w podstawie programowej.

III. Cel ogólny orientacji zawodowej

Celem orientacji zawodowej w klasach IV–VI jest poznawanie własnych zasobów, zapoznanie uczniów z wybranymi zawodami i rynkiem pracy, kształtowanie pozytywnej i proaktywnej postawy uczniów wobec pracy i edukacji oraz stwarzanie sytuacji edukacyjnych i wychowawczych sprzyjających poznawaniu i rozwijaniu zdolności, zainteresowań oraz pasji.

IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów

W programie uwzględniono cztery obszary celów szczegółowych – jednolitych z obszarami wszystkich programów zestawu – które jednocześnie wyznaczają treści programowe orientacji zawodowej:

- 1. Poznawanie własnych zasobów**, m.in.: zainteresowań, zdolności i uzdolnień, mocnych i słabych stron, jako potencjalnych obszarów do rozwoju, ograniczeń, kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw), wartości, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia.
- 2. Świat zawodów i rynek pracy**, m.in.: poznawanie zawodów, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, poszukiwanie i utrzymanie pracy.
- 3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie**, m.in.: znajomość systemu edukacji i innych form uczenia się, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.
- 4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych**, m.in.: planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego oraz refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, korzystanie z całonocnego poradnictwa kariery.

V. Cele szczegółowe oraz treści programowe – osiągnięcia uczniów

Cele szczegółowe programu

W obszarach:

1. POZNAWANIE WŁASNYCH ZASOBÓW – uczeń:

- 1.1 określa własne zainteresowania, zdolności i uzdolnienia oraz kompetencje
- 1.2 wskazuje swoje mocne strony oraz możliwości ich wykorzystania w różnych dziedzinach życia
- 1.3 podejmuje działania w sytuacjach zadaniowych i ocenia swoje działania, formułując wnioski na przyszłość (rekomendujemy scenariusz z przykładowego programu orientacji zawodowej dla klas I–III szkoły podstawowej)
- 1.4 prezentuje swoje zainteresowania i uzdolnienia na forum z zamiarem zaciekawienia odbiorców

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY – uczeń:

- 2.1 wymienia różne grupy zawodów i podaje przykłady dla poszczególnych grup, opisuje różne drogi dojścia do nich oraz podstawową specyfikę pracy w zawodach
- 2.2 opisuje, czym jest praca i jej znaczenie w życiu człowieka
- 2.3 podaje czynniki wpływające na wybory zawodowe
- 2.4 posługuje się przyborami, narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny
- 2.5 wyjaśnia rolę pieniądza we współczesnym świecie i jego związek z pracą

3. RYNEK EDUKACYJNY I UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE – uczeń:

- 3.1 wskazuje na różne sposoby zdobywania wiedzy (korzystając ze znanych mu przykładów) oraz omawia swój indywidualny sposób nauki
- 3.2 wskazuje przedmioty szkolne, których lubi się uczyć
- 3.3 samodzielnie dociera do informacji i korzysta z różnych źródeł wiedzy (

4. PLANOWANIE WŁASNEGO ROZWOJU I PODEJMOWANIE DECYZJI EDUKACYJNO-ZAWODOWYCH – uczeń:

- 4.1 opowiada o swoich planach edukacyjnych i zawodowych
- 4.2 planuje swoje działania (lub działania grupy), wskazując szczegółowe czynności i zadania niezbędne do realizacji celu
- 4.3 próbuje samodzielnie podejmować decyzje w sprawach związanych zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio (otoczenie) z jego osobą

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu są spójne z celami kształcenia ogólnego, uwzględniają najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego oraz zadania szkoły.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu orientacji zawodowej dla klas IV–VI są spójne z celami preorientacji zawodowej (przedszkole), orientacji zawodowej (klasy I–III szkoły podstawowej) i doradztwa zawodowego w klasach VII–VIII szkoły podstawowej oraz w szkołach ponadpodstawowych.

W celu sprawnej realizacji Programu przygotowane zostały również scenariusze: zajęć z uczniami, spotkań z rodzicami i innych działań związanych z doradztwem zawodowym. Opracowane scenariusze są przykładami, w jaki sposób można przeprowadzać zajęcia z uczniami lub zorganizować szkolne czy pozaszkolne działania związane z orientacją zawodową, aby realizować przyjęte w programie cele szczegółowe. Uzupełnieniem są propozycje dotyczące prowadzenia spotkań z rodzicami, które mogą pomóc w planowaniu i realizacji działań szkoły w obszarze orientacji zawodowej.

V. Warunki i sposoby realizacji programu

Określone w programie cele przewidziane są do realizacji:

a. podczas

- zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu⁵;
- wspomaganie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu w trakcie bieżącej pracy z uczniami⁶ prowadzonych przez doradcę zawodowego, nauczycieli i wychowawców m.in. na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych;

b. podczas innych działań doradczych realizowanych w szkole (np. projekty edukacyjne) lub poza nią (np. spotkania z przedstawicielami zawodów, udział w wycieczkach zawodoznawczych w zakładach pracy). Dzięki tym wizytom uczniowie mają możliwość bezpośredniego kontaktu z przedstawicielami zawodów/specjalności, przez co stają się otwarci i zorientowani na rynek pracy i pracodawców oraz mogą odnieść wymagania danego zawodu do swoich potrzeb i możliwości.

Dlatego też działania związane z doradztwem zawodowym powinny być realizowane przez całą kadrę pedagogiczną pod kierunkiem doradcy zawodowego lub osoby wyznaczonej przez dyrektora do realizacji zadań doradcy.

Szczególną uwagę na tym etapie edukacyjnym należy zwrócić na współpracę z rodzicami w zakresie wspomaganie ucznia w poznawaniu własnego potencjału i możliwości oraz kształtowania jego samodzielności i postawy proaktywnej. Osiągnięcie tego celu jest możliwe dzięki włączaniu rodziców w działania szkoły i angażowanie ich do różnych form działań doradczych, np. organizacji wizyt w zakładach pracy, spotkań z rodzicem opowiadającym o danym zawodzie/ścieżce kariery zawodowej. Zaangażowanie w tego typu działania powinny dawać rodzicom możliwość wykorzystania własnych doświadczeń i kompetencji zawodowych oraz stwarzać okazję do osobistej satysfakcji.

Działania realizowane w ramach orientacji zawodowej powinny także służyć eliminacji stereotypów dotyczących ról społecznych i zawodowych. Zajęcia w ramach orientacji zawodowej powinny być prowadzone z wykorzystaniem metod aktywizujących, dobieranych z uwzględnieniem m.in.: wieku uczestników zajęć oraz celów, jakie mają zostać osiągnięte.

Uczniowie podczas zajęć prowadzonych metodami aktywizującymi konstruują wiedzę, uczą się, jak się uczyć, jak planować i organizować swoją pracę. Sprzyjają one rozbudzeniu wyobraźni uczących się, podwyższają poziom ich aktywności, samodzielnego myślenia i działania, przyczyniają się do zwiększenia motywacji do uczenia się i odpowiedzialności za podjęte zadania. W trakcie takich zajęć to uczeń planuje, podejmuje działania, decyduje, argumentuje, dokonuje samooceny własnych działań. Uczy się przez doświadczanie, a przeżywanie i współdziałanie w grupie umożliwia mu rozwijanie kompetencji personalnych i społecznych, tym samym przygotowuje do samodzielnego, świadomego podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowych.

Orientacja zawodowa powinna być ukierunkowana na kształtowanie proaktywnych postaw uczniów wobec pracy i edukacji ze zwróceniem uwagi na zasady etyki pracy, jako fundamentu aktywności zawodowej. Proaktywna postawa uczniów wobec pracy i edukacji wzmacniana jest także poprzez

takie działania jak: wycieczki tematyczne, wydarzenia (np. dzień talentów). Prowadzący aktywizuje uczniów poprzez projektowanie odpowiednich sytuacji dydaktycznych służących wzmocnieniu postawy samodzielności, odpowiedzialności i sprawczości uczniów – tj. przekonania, że oni są podmiotami własnych działań zdolnymi do wprowadzania zmian w swoim bliższym i dalszym otoczeniu. W ten sposób poprzez realizację długofalowego procesu możliwe będzie osiągnięcie finalnego efektu doradztwa zawodowego w systemie oświaty, tj. przygotowanie uczniów do świadomego podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych.

VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania

Działania realizowane w ramach orientacji zawodowej mają wspierać uczniów w procesie przygotowania do wyboru kierunku dalszego kształcenia i zawodu, dlatego zamiast tradycyjnego oceniania rekomenduje się, aby podczas zajęć kształtować umiejętność uczniów do autorefleksji i samooceny.

Może to odbywać się poprzez:

- pytania ewaluacyjne do uczniów (umożliwiające uczniom np. samoocenę własnej aktywności na zajęciach, samoocenę stopnia zrozumienia/przyswojenia poruszanych treści, ocenę efektywności poszczególnych zadań lub sytuacji dydaktycznych, ocenę poczucia satysfakcji z pracy zespołowej);
- autorefleksje uczniów (swobodne wypowiedzi zarówno na rozpoczęcie, jak i zakończenie zajęć);
- obserwacje osiągnięć ucznia uwzględniających wybrane czynniki, (np.: motywację uczniów do pracy na zajęciach lub poszczególnych zadań, zaangażowanie w pracę zespołową, kreatywność),
- analizę wytworów pracy uczniów,
- ankiety ewaluacyjne dla uczniów, rodziców.

Proponowane sposoby weryfikacji mają ułatwić uczniom generowanie refleksji, przemyśleń, spostrzeżeń w kontekście poruszanych obszarów tematycznych. Jak wynika z doświadczeń doradców zawodowych bardziej wartościowe dla uczniów są te sytuacje dydaktyczne, które stwarzają możliwość aktywnego uczestnictwa i samodzielnego dochodzenia do pomysłów dotyczących np. planowania własnej drogi edukacyjnej i zawodowej, niż te, które takie rozwiązania narzucają.

VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu

Na potrzeby realizacji programu rekomenduję korzystanie z zasobów dydaktycznych gromadzonych i aktualizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie na stronie www.doradztwo.ore.edu.pl oraz zasobów gromadzonych przez doradcę zawodowego a także publikacji dostępnych na stronie www.euroguidance.pl.

VIII. Ewaluacja programu

Rekomendujemy przeprowadzanie wewnętrznej ewaluacji programu, która będzie planowana i realizowana w ramach Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego. Efektem ewaluacji powinno być doskonalenie programu służące dostosowaniu go do potrzeb i możliwości uczniów, rodziców, potrzeb szkoły czy lokalnego rynku pracy. Realizacja programu powinna być na bieżąco monitorowana.